

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

z komentarzem

**Dobra
Szkoła**

Szkoła podstawowa
Edukacja dla bezpieczeństwa

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

z komentarzem

Szkoła podstawowa
Edukacja dla bezpieczeństwa

Spis treści

Preambuła podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej	5
Podstawa programowa przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa	11
Cele kształcenia – wymagania ogólne.....	11
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	11
Warunki i sposób realizacji.....	13
Komentarz do podstawy programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa <i>Grzegorz Raczak</i> , ...	15
Ogólne założenia zmian.....	15
Porównanie dotychczasowej i nowej podstawy programowej oraz uzasadnienie zmian	16

Preambuła podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej

Kształcenie w szkole podstawowej stanowi fundament wykształcenia. Zadaniem szkoły jest łagodne wprowadzenie dziecka w świat wiedzy, przygotowanie do wykonywania obowiązków ucznia oraz wdrażanie do samorozwoju. Szkoła zapewnia bezpieczne warunki oraz przyjazną atmosferę do nauki, uwzględniając indywidualne możliwości i potrzeby edukacyjne ucznia. Najważniejszym celem kształcenia w szkole podstawowej jest dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia.

Kształcenie w szkole podstawowej trwa osiem lat i jest podzielone na dwa etapy edukacyjne:

- 1) I etap edukacyjny obejmujący klasy I–III szkoły podstawowej – edukacja wczesnoszkolna;
- 2) II etap edukacyjny obejmujący klasy IV–VIII szkoły podstawowej.

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu:

- 1) wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
- 2) wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;
- 3) formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób;
- 4) rozwijanie kompetencji takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość;
- 5) rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;
- 6) ukazywanie wartości wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności;
- 7) rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki;
- 8) wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat;
- 9) wspieranie ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji;
- 10) wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej;
- 11) kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość;
- 12) zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy;
- 13) ukierunkowanie ucznia ku wartościom.

Najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego w szkole podstawowej to:

- 1) sprawne komunikowanie się w języku polskim oraz w językach obcych nowożytnych;
- 2) sprawne wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym, a także kształcenie myślenia matematycznego;

- 3) poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji z różnych źródeł;
- 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
- 5) rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych;
- 6) praca w zespole i społeczna aktywność;
- 7) aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju.

W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa na każdym przedmiocie kształtuje kompetencje językowe uczniów oraz dba o wyposażenie uczniów w wiadomości i umiejętności umożliwiające komunikowanie się w języku polskim w sposób poprawny i zrozumiały.

Ważnym zadaniem szkoły jest kształcenie w zakresie porozumiewania się w językach obcych nowożytnych. W klasach I–VI szkoły podstawowej uczniowie uczą się jednego języka obcego nowożytnego, natomiast w klasach VII i VIII – dwóch języków obcych nowożytnych. Od klasy VII uczniowie mogą także realizować nauczanie dwujęzyczne, jeżeli szkoła zorganizuje taką formę kształcenia.

Zadaniem szkoły podstawowej jest wprowadzenie uczniów w świat literatury, ugruntowanie ich zainteresowań czytelniczych oraz wyposażenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury. Szkoła podejmuje działania mające na celu rozbudzenie u uczniów zamiłowania do czytania oraz działania sprzyjające zwiększeniu aktywności czytelniczej uczniów, kształtuje postawę dojrzałego i odpowiedzialnego czytelnika, przygotowanego do otwartego dialogu z dziełem literackim. W procesie kształcenia i wychowania wskazuje rolę biblioteki (szkolnej, publicznej, naukowej i in.) oraz zachęca do podejmowania indywidualnych prób twórczych.

Wysokie kompetencje czytelnicze wpływają na sukces uczniów w szkole, a w późniejszym życiu pozwalają pokonywać uczniom ograniczenia i trudności związane z mniej sprzyjającym środowiskiem społecznym.

Czytanie jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, to jedna z najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w procesie kształcenia.

Dzieci, które dużo czytają, mają bogaty zasób słownictwa, z łatwością nazywają swoje uczucia i wchodzą w relacje z rówieśnikami, rzadziej sprawiają kłopoty wychowawcze, mając lepiej rozwiniętą wyobraźnię umożliwiającą obiektywne spojrzenie na zachowania własne i innych, w konsekwencji lepiej radzą sobie z obowiązkami szkolnymi, a także funkcjonowaniem w społeczności szkolnej.

Ważne jest, aby zainteresować ucznia czytaniem na poziomie szkoły podstawowej. Uczeń powinien mieć zapewniony kontakt z książką np. przez udział w zajęciach, na których czytane są na głos przez nauczycieli fragmenty lektur lub udział w zajęciach prowadzonych w bibliotece szkolnej. W ten sposób rozwijane są kompetencje czytelnicze, które ukształtują nawyk czytania książek również w dorosłym życiu.

Szkoła ma stwarzać uczniom warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów m.in. do pracy nad tekstem, wykonywania obliczeń, przetwarzania informacji i jej prezentacji w różnych postaciach.

Szkoła ma również przygotowywać ich do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci.

Szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

Uczniom z niepełnosprawnościami, w tym uczniom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, nauczanie dostosowuje się do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się. Wybór form indywidualizacji nauczania powinien wynikać z rozpoznania potencjału każdego ucznia. Jeśli nauczyciel pozwoli uczniowi na osiągnięcie sukcesu na miarę jego możliwości, wówczas ma on szansę na rozwój ogólny i edukacyjny. Zatem nauczyciel powinien tak dobierać zadania, aby z jednej strony nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a z drugiej nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami.

Ważną rolę w kształceniu i wychowaniu uczniów w szkole podstawowej odgrywa edukacja zdrowotna. Zadaniem szkoły jest kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów, w tym wdrożenie ich do zachowań higienicznych, bezpiecznych dla zdrowia własnego i innych osób, a ponadto ugruntowanie wiedzy z zakresu prawidłowego odżywiania się, korzyści płynących z aktywności fizycznej, a także stosowania profilaktyki.

Kształcenie i wychowanie w szkole podstawowej sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów. Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat. Szkoła dba o wychowanie dzieci i młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, w tym upowszechnia wiedzę o zasadach zrównoważonego rozwoju, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią.

Zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do wyboru kierunku kształcenia i zawodu. Szkoła prowadzi zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego.

Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka oraz jego sukcesów w dorosłym życiu ma nabywanie kompetencji społecznych takich jak komunikacja i współpraca w grupie,

w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami.

Zastosowanie metody projektu, oprócz wspierania w nabywaniu wspomnianych wyżej kompetencji, pomaga również rozwijać u uczniów przedsiębiorczość i kreatywność oraz umożliwia stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych.

Metoda projektu zakłada znaczną samodzielność i odpowiedzialność uczestników, co stwarza uczniom warunki do indywidualnego kierowania procesem uczenia się. Wspiera integrację zespołu klasowego, w którym uczniowie, dzięki pracy w grupie, uczą się rozwiązywania problemów, aktywnego słuchania, skutecznego komunikowania się, a także wzmacniają poczucie własnej wartości. Metoda projektu wdraża uczniów do planowania oraz organizowania pracy, a także dokonywania samooceny. Projekty swoim zakresem mogą obejmować jeden lub więcej przedmiotów. Pozwalają na współdziałanie szkoły ze środowiskiem lokalnym oraz na zaangażowanie rodziców uczniów.

Projekty mogą być wykonywane indywidualnie lub zespołowo. Uczniowie podczas pracy nad projektami powinni mieć zapewnioną pomoc nauczyciela – opiekuna. Nauczyciele korzystający z metody projektu mogą indywidualizować techniki pracy różnicując wymagania.

Wyboru treści podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, które będą realizowane metodą projektu, może dokonywać nauczyciel samodzielnie lub w porozumieniu z uczniami.

Projekt, w zależności od potrzeb, może być realizowany np. przez tydzień, miesiąc, semestr lub być działaniem całorocznym. W organizacji pracy szkoły można uwzględnić również takie rozwiązanie, które zakłada, że w określonym czasie w szkole nie są prowadzone zajęcia z podziałem na poszczególne lekcje, lecz są one realizowane metodą projektu.

Przy realizacji projektu wskazane jest wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Opis wiadomości i umiejętności zdobytych przez ucznia w szkole podstawowej jest przedstawiany w języku efektów uczenia się, zgodnie z Polską Ramą Kwalifikacji¹.

Działalność edukacyjna szkoły określona jest przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania;
- 2) program wychowawczo-profilaktyczny szkoły.

Szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

¹ Ustawa dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2016 r., poz. 64, z późn. zm.).

Obok zadań wychowawczych i profilaktycznych nauczyciele wykonują również działania opiekuńcze odpowiednio do istniejących potrzeb.

Działalność wychowawcza szkoły należy do podstawowych celów polityki oświatowej państwa. Wychowanie młodego pokolenia jest zadaniem rodziny i szkoły, która w swojej działalności musi uwzględniać wolę rodziców, ale także i państwa, do którego obowiązków należy stwarzanie właściwych warunków wychowania. Zadaniem szkoły jest ukierunkowanie procesu wychowawczego na wartości, które wyznaczają cele wychowania i kryteria jego oceny. Wychowanie ukierunkowane na wartości zakłada przede wszystkim podmiotowe traktowanie ucznia, a wartości skłaniają człowieka do podejmowania odpowiednich wyborów czy decyzji. W realizowanym procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoła podejmuje działania związane z miejscami ważnymi dla pamięci narodowej, formami upamiętniania postaci i wydarzeń z przeszłości, najważniejszymi świętami narodowymi i symbolami państwowymi.

W szkole podstawowej na I etapie edukacyjnym, obejmującym klasy I–III – edukacja wczesnoszkolna, edukacja realizowana jest w formie kształcenia zintegrowanego. Na II etapie edukacyjnym, obejmującym klasy IV–VIII, realizowane są następujące przedmioty:

- 1) język polski;
- 2) pierwszy język obcy nowożytny;
- 3) język obcy nowożytny;
- 4) muzyka;
- 5) plastyka;
- 6) historia;
- 7) wiedza o społeczeństwie;
- 8) przyroda;
- 9) geografia;
- 10) biologia;
- 11) chemia;
- 12) fizyka;
- 13) matematyka;
- 14) informatyka;
- 15) technika;
- 16) wychowanie fizyczne;
- 17) edukacja dla bezpieczeństwa;
- 18) wychowanie do życia w rodzinie²;
- 19) etyka;
- 20) język mniejszości narodowej lub etnicznej³;
- 21) język regionalny – język kaszubski³.

² Sposób nauczania przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie określają przepisy wydane na podstawie art. 4 ust. 3 *Ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* (Dz.U. z 1993 r. nr 17 poz. 78, z późn. zm.)

³ Przedmiot język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz przedmiot język regionalny – język kaszubski jest realizowany w szkołach (oddziałach) z nauczaniem języka mniejszości narodowych lub etnicznych oraz języka regionalnego – języka kaszubskiego, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 13 ust. 3 *Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz.U. z 2016 r., poz. 1943, z późn. zm.)

Edukacja dla bezpieczeństwa

Edukacja dla bezpieczeństwa służy przygotowaniu uczniów do właściwego zachowania oraz odpowiednich reakcji w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia. Przedmiot obejmuje różnorodne treści kształcenia z zakresu bezpieczeństwa państwa, treści dotyczące organizacji działań ratowniczych, edukacji zdrowotnej i pierwszej pomocy.

Bezpieczeństwo państwa pojmowane jest jako obszar wiedzy, który wyjaśnia mechanizmy zapewnienia ładu, porządku, stabilności społeczności ludzkich, a także towarzyszących temu koncepcji, metod i form postępowania. Kształcenie, w ramach przygotowania do działania w stanach nadzwyczajnych, ma charakter interdyscyplinarny, nastawiony na skuteczne działanie i radzenie sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń.

Jedną z najważniejszych umiejętności zdobywanych w szkole jest umiejętność udzielania pierwszej pomocy. Już na wczesnym etapie edukacji należy wprowadzić zagadnienia związane z ochroną zdrowia i życia: ocenę bezpieczeństwa miejsca zdarzenia, rozpoznanie potencjalnego zagrożenia życia na podstawie prostych objawów, skuteczne wezwanie pomocy, podejmowanie wstępnych czynności ratujących życie.

Podstawa programowa przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa

II etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Rozumienie istoty bezpieczeństwa państwa.
- II. Przygotowanie uczniów do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych).
- III. Kształtowanie umiejętności z zakresu podstaw pierwszej pomocy.
- IV. Kształtowanie postaw indywidualnych i społecznych sprzyjających zdrowiu.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- I. Bezpieczeństwo państwa. Uczeń:
  - 1) zna i charakteryzuje podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa, rozumie istotę problemu bezpieczeństwa; wymienia składniki bezpieczeństwa państwa;
  - 2) jest zorientowany w geopolitycznych uwarunkowaniach bezpieczeństwa, wynikających z położenia Polski;
  - 3) zna i przedstawia rolę organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski.
- II. Działania w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych). Uczeń:
  - 1) wymienia przykłady nadzwyczajnych zagrożeń (pochodzenia naturalnego i wywołane przez człowieka);
  - 2) wymienia zasady ostrzegania ludności o zagrożeniach; rozróżnia poszczególne sygnały alarmowe i środki alarmowe; omawia zasady właściwego zachowania się w razie uruchomienia sygnałów alarmowych;
  - 3) przedstawia obowiązki ludności w sytuacjach wymagających ewakuacji;
  - 4) omawia rolę różnych służb i innych podmiotów, uzasadnia znaczenie bezwzględnego stosowania się do ich zaleceń;
  - 5) wymienia przykłady zagrożeń środowiskowych, w tym zna zasady postępowania w razie: pożaru, wypadku komunikacyjnego, zagrożenia powodzią, intensywnej śnieżycy, uwolnienia niebezpiecznych środków chemicznych, zdarzenia terrorystycznego.
- III. Podstawy pierwszej pomocy. Uczeń:
  - 1) rozumie znaczenie podejmowania działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawia jego rolę;
  - 2) zna zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, w tym:
    - a) unikania narażania własnego zdrowia,

- b) oceniania własnych możliwości,
  - c) rozpoznawania potencjalnych źródeł zagrożenia w kontakcie z poszkodowanym,
  - d) wskazywania sposobu zabezpieczenia się przed zakażeniem w kontakcie z krwią i płynami ustrojowymi, stosowania uniwersalnych środków ochrony osobistej;
- 3) podaje przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach;
  - 4) przedstawia metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć;
  - 5) potrafi rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia:
    - a) wyjaśnia pojęcie „stan zagrożenia życia”,
    - b) wskazuje przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenie stanu zdrowia lub zagrożenia życia,
    - c) wyjaśnia rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych;
  - 6) wie, jak prawidłowo wezwać pomoc:
    - a) wymienia nazwy służb ratunkowych i podaje ich numery alarmowe,
    - b) wskazuje, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu;
  - 7) podaje przykład aplikacji na telefon komórkowy wspierającej udzielanie pierwszej pomocy;
  - 8) zna zasady postępowania z osobą nieprzytomną:
    - a) wymienia objawy utraty przytomności,
    - b) ocenia przytomność poszkodowanego,
    - c) ocenia czynność oddychania u osoby nieprzytomnej (trzema zmysłami, przez okres do 10 sekund),
    - d) wyjaśnia mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej,
    - e) udrażnia drogi oddechowe rękoczynem czoło–żuchwa,
    - f) układa osobę nieprzytomną w pozycji bocznej bezpiecznej,
    - g) zapewnia osobie nieprzytomnej komfort termiczny;
  - 9) systematycznie ponawia ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej;
  - 10) zna i wykonuje podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej:
    - a) wyjaśnia pojęcie „nagłe zatrzymanie krążenia”; wymienia jego oznaki,
    - b) wymienia warunki i czynniki zapewniające resuscytację wysokiej jakości,
    - c) omawia uniwersalny algorytm w nagłym zatrzymaniu krążenia,
    - d) wykonuje na manekinie uciski klatki piersiowej i sztuczne oddychanie samodzielnie i we współpracy z drugą osobą,
    - e) opisuje zastosowanie automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) oraz wskazuje na jego znaczenie dla zwiększenia skuteczności akcji resuscytacyjnej;
  - 11) wykonuje podstawowe czynności pierwszej pomocy w zadławieniu:
    - a) wyjaśnia pojęcie i mechanizm zadławienia,
    - b) omawia schemat postępowania w przypadku zadławienia,
    - c) wykonuje na manekinie rękoczyny ratunkowe w przypadku zadławienia,
    - d) wymienia przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci;

- 12) zna wyposażenie apteczki pierwszej pomocy: wymienia przedmioty, jakie powinny znaleźć się w apteczce domowej, samochodowej, przygotowanej na wyprawę turystyczną;
- 13) zna zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn:
  - a) wyjaśnia pojęcia: rana, krwotok,
  - b) wykonuje opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny,
  - c) wyjaśnia, jak rozpoznać krwotok zewnętrzny,
  - d) wykonuje opatrunek uciskowy,
  - e) bezpiecznie zdejmuje rękawiczki ochronne,
  - f) wyjaśnia pojęcie: złamanie,
  - g) stosuje zasady unieruchamiania doraźnego kości i stawów,
  - h) wymienia przykłady zapobiegania urazom w sporcie, w domu, w pracy;
- 14) rozumie, na czym polega udzielanie pierwszej pomocy w oparzeniach:
  - a) wyjaśnia pojęcie „oparzenie”,
  - b) omawia zasady postępowania w przypadku oparzenia termicznego,
  - c) demonstruje metodę chłodzenia w przypadku oparzenia kończyny,
  - d) wymienia przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci.

IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym. Uczeń:

- 1) wyjaśnia zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym, a społecznym; wyjaśnia wpływ stresu na zdrowie;
- 2) wymienia zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków; odróżnia czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ od takich, na które nie może;
- 3) omawia krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu;
- 4) dobiera i demonstruje umiejętności komunikacji interpersonalnej istotne dla zdrowia i bezpieczeństwa (odmowa, zachowania asertywne, negocjowanie);
- 5) wymienia rzetelne źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych;
- 6) ocenia własne zachowania związane ze zdrowiem, ustala indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia;
- 7) ustala, co sam może zrobić, aby stworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.).

Warunki i sposób realizacji

Niezwykle istotne jest, aby w trakcie nauczania przedmiotu koncentrować się na kluczowych problemach, szczególnie w aspekcie praktycznym, poświęcając im najwięcej czasu.

W ramach realizacji celu „Rozumienie istoty bezpieczeństwa państwa” ważne jest, aby korzystać z pomocy multimedialnych, które przybliżą uczniom istotę bezpieczeństwa

i charakterystykę jego zagrożeń. Zajęcia w tym przypadku powinny też być wspomaganie wizytami w instytucjach państwowych, stojących na straży bezpieczeństwa. Istotne znaczenie w rozwoju młodzieży ma wychowanie mające na celu kształtowanie postawy patriotycznej oraz poczucia odpowiedzialności za dorobek minionych pokoleń.

Zajęcia związane z celem „Przygotowanie uczniów do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych)” powinny obejmować udział uczniów w symulacji ewakuacji szkoły. Uczniów należy wdrażać do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych, wskazując, w jaki sposób uzyskać pomoc od osób godnych zaufania i służb ratunkowych.

Na zajęciach związanych z celem „Kształtowanie umiejętności z zakresu podstaw pierwszej pomocy”, należy zwrócić szczególną uwagę na wykształcenie umiejętności praktycznych, szczególnie rozpoznawania niebezpieczeństw i właściwego reagowania na nie. Istotne jest też kształtowanie poczucia odpowiedzialności za jakość udzielonej pierwszej pomocy. Uczeń, który zaczyna realizację zajęć z zakresu pierwszej pomocy, powinien być należycie przygotowany już w klasach młodszych do reagowania na nagły wypadek.

Niezbędne są pomoce dydaktyczne do skutecznego nauczania podstaw pierwszej pomocy. Do sprzętu pożądanego zaliczyć należy fantom do nauki resuscytacji krążeniowo-oddechowej z obniżoną siłą ucisku klatki piersiowej, apteczkę, tablice i plansze dydaktyczne. Do materiałów szkoleniowych zaliczyć należy maseczki do wentylacji, płyny dezynfekcyjne, gazy opatrunkowe, bandaże, chusty trójkątne itp.

Na zajęciach związanych z celem „Kształtowanie postaw indywidualnych i społecznych sprzyjających zdrowiu” należy przede wszystkim uwzględnić realne potrzeby zdrowotne, edukacyjne i informacyjne danej grupy uczniów (np. otyłość). Konieczne jest przy tym takie ujęcie problematyki, aby uczniowie, których ten problem dotyczy, nie czuli się stygmatyzowani, szykanowani czy wykluczeni ze społeczności uczniowskiej i szkolnej.

Ważne jest skorelowanie treści nauczania przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa z innymi przedmiotami, w tym z wychowaniem fizycznym, oraz z programem wychowawczo-profilaktycznym szkoły. Problematyka zdrowia i jego uwarunkowań należy do zagadnień bardzo złożonych, wielodyscyplinarnych.

Zajęcia mogą być uzupełniane innymi formami, wśród których wymienić można:

- 1) wizyty w instytucjach ratowniczych;
- 2) spotkania, prelekcje, wykłady z policjantami, strażnikami miejskimi, ratownikami medycznymi, kombatanami, ekologami, psychologami itp.;
- 3) udział w konkursach, których zakres jest zbieżny z problematyką przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa.

Komentarz do podstawy programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa na II etapie edukacyjnym

Grzegorz Raczak

Ogólne założenia zmian

Edukacja dla bezpieczeństwa jest przedmiotem obowiązkowym w klasie VIII szkoły podstawowej. Nowa podstawa programowa zastępuje podstawę dotychczas realizowaną w gimnazjum, stanowiącą dla nowej formuły punkt odniesienia.

W aktualnie obowiązującej podstawie programowej przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa zostały zdefiniowane trzy cele ogólne:

1. Znajomość powszechnej samoobrony i ochrony cywilnej;
2. Przygotowanie do działania ratowniczego;
3. Nabycie umiejętności udzielania pierwszej pomocy.

Następujące po nich cele szczegółowe zostały wymienione w sposób ciągły, bez przypisywania ich do konkretnych, wymienionych wyżej celów ogólnych. Zmniejsza to precyzję zapisu w aktualnie obowiązującej podstawie programowej.

W nowej podstawie programowej autorzy podzielili cele kształcenia na cztery obszary:

1. Poznanie istoty bezpieczeństwa państwa;
2. Przygotowanie do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych);
3. Kształtowanie umiejętności z zakresu podstaw udzielania pierwszej pomocy;
4. Kształtowanie umiejętności indywidualnych i społecznych sprzyjających zdrowiu.

Każdemu z tych celów ogólnych przypisane zostały konkretne wymagania szczegółowe, przy czym autorzy postawili na pierwszym planie umiejętności praktyczne, przydatne w codziennym życiu. Z tego względu największy nacisk położono na kształcenie umiejętności ucznia w zakresie podstaw udzielania pierwszej pomocy oraz wyrabiania umiejętności prowadzenia działań prozdrowotnych.

Zbyt rzadkie podejmowanie przez Polaków akcji ratowniczych w stosunku do osób w stanie zagrożenia życia (np. chorych, u których doszło do nagłego zatrzymania krążenia w przebiegu zawału serca) skutkuje każdego roku liczbą liczonych w tysiącach zgonów ludzi, często w młodym wieku. Gruntowne, profesjonalne i co szczególnie ważne – praktyczne przeszkolenie w tym zakresie wszystkich uczniów klas VIII, w następnych latach powtarzane: najpierw w ramach kolejnego roku nauki edukacji dla bezpieczeństwa, a potem w skróconej postaci w ramach godzin wychowawczych może ratować rocznie tysiące istnień ludzkich w skali całego kraju.

Wyrabianie od dzieciństwa odpowiednich nawyków żywieniowych, podkreślanie wagi unikania palenia papierosów i regularnej aktywności ruchowej, a także inne działania prozdrowotne i profilaktyczne są równie ważne, bowiem przyczynią się do wydłużenia średniej długości życia obecnych uczniów.

Porównanie poprzedniej i obecnej podstawy programowej oraz uzasadnienie zmian

W porównaniu z dotychczas obowiązującą podstawą programową dla gimnazjum w obecnej podstawie można zauważyć następujące zmiany:

1. W obszarze „Poznanie istoty bezpieczeństwa państwa” zawężono treści kształcenia, rezygnując z działu dotyczącego organizacji i podstaw prawnych działania obrony cywilnej, która obecnie nie funkcjonuje praktycznie w Polsce (do obowiązującej podstawy nie wprowadzono treści poprzednio zawartych w punktach takich jak: główne zadania ochrony ludności i obrony cywilnej; podstawy prawne funkcjonowania ochrony ludności i obrony cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej; podstawowe dokumenty ONZ regulujące funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie).

Nowe wyzwania, pojawiające się obecnie w sferze bezpieczeństwa, skłaniają do wzmocnienia edukacji społeczeństwa związanej z jego ochroną i obroną w wymagających tego okolicznościach. Zmiana w sposobach zapewniania bezpieczeństwa państwa oznacza redefinicję bądź utrzymanie preferowanych wartości, identyfikowanych z nimi potrzeb, formułowanych w stosunku do nich interesów oraz celów związanych z określoną postacią egzystencji i rozwoju społecznego, kulturowego, politycznego oraz ekonomicznego. W tym zakresie przedmiot edukacja dla bezpieczeństwa, realizowany w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, zyskuje nową formułę. Wiedza nabyta przez uczniów w procesie edukacji w klasie VIII stanowić będzie istotny składnik bezpieczeństwa państwa, ładu powszechnego i konstytucyjnego, wzmacniając struktury społeczne.

W nowej formule podstawy programowej nauczania w klasie VIII szkoły podstawowej edukacja dla bezpieczeństwa obejmuje przygotowanie uczniów do funkcjonowania w sytuacjach wymagających ochrony życia i zdrowia i zawiera: podstawy ratownictwa, powiadamianie i przekazywanie informacji oraz elementy proobronne w ramach wychowania fizycznego. Wiedza ma mieć charakter praktyczny, dostosowany do wieku dziecka. Treści działu w nowej podstawie programowej zostały podporządkowane priorytetowemu celowi poznania przez ucznia istoty bezpieczeństwa państwa. Ich dobór ma zwrócić uwagę ucznia na dobro wspólne, które jest podstawowym czynnikiem łączącym obywateli w jedną społeczność – wspólnotę, z jej poczuciem wyjątkowości, tożsamością zbiorową i indywidualną.

2. W obszarze „Przygotowanie do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń” (katastrof i wypadków masowych) treści kształcenia zawężono, rezygnując z:

- zagadnień dotyczących źródeł promieniowania jądrowego i jego skutków (w poprzedniej podstawie były to treści wypunktowane jako: wpływ środków promieniotwórczych na ludzi, zwierzęta, żywność i wodę; sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami; znaczenie pojęć: odkażanie, dezaktywacja, dezynfekcja, deratyzacja; zabiegi sanitarne i specjalne);
- szczegółowej wiedzy na temat oznakowania substancji toksycznych na środkach transportowych i w magazynach;
- wiedzy dotyczącej zasad zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność;
- wiedzy na temat gaszenia ognia.

Wiedzę o zasadach ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych zastąpiono wiedzą na temat obowiązków ludności podczas ewakuacji i konieczności podporządkowywania się poleceniom Państwowej Straży Pożarnej.

W tym obszarze treści kształcenia w nowej podstawie koncentrują się na zrozumieniu przez ucznia źródeł zagrożenia, praktycznym rozpoznawaniu sygnałów alarmowych, wykonywaniu poleceń straży pożarnej, ćwiczeniu ewakuacji szkoły, zasadach postępowania w zdarzeniach pochodzenia naturalnego i spowodowanych przez człowieka (w razie pożaru, wypadku komunikacyjnego, zagrożenia powodzią, intensywnej śnieżycy, uwolnienia niebezpiecznych środków chemicznych, zdarzenia terrorystycznego).

3. W obszarze „Kształtowanie umiejętności z zakresu podstaw pierwszej pomocy” treści kształcenia ukierunkowano na podniesienie jakości nauczania przedmiotu. Celem zasadniczym jest bowiem wykształcenie u uczniów umiejętności samodzielnego rozwiązywania problemów związanych z podejmowaniem czynności udzielania pierwszej pomocy u osób zagrożonych, zanim dotrze do nich pomoc medyczna. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe dzięki wprowadzeniu w sposobie realizacji zajęć zmian, takich jak:
  - 1) Organizacja zajęć praktycznych w małych grupach;
  - 2) Organizacja zajęć w blokach 2-godzinnych;
  - 3) Wykorzystanie metod symulacji i pokazów z udziałem uczniów i nauczycieli;
  - 4) Poprawa wyposażenia pracowni pierwszej pomocy, m.in. w sprzęt edukacyjny oraz w manekiny umożliwiające uczniom prowadzenie wysokiej jakości resuscytacji (*system feedback*);
  - 5) Dostosowanie treści kształcenia do poziomu intelektualnego i wieku uczniów;
  - 6) Przygotowanie materiałów metodycznych dla nauczycieli przedmiotu.

Podstawy programowe nie narzucają jednej metody nauczania, pozostawiając nauczycielom przedmiotu duży obszar dla indywidualnej inwencji. W nowej formule wskazują natomiast na konieczność wdrażania standardów edukacji w zakresie pierwszej pomocy, zalecanych zarówno przez krajowe, jak również międzynarodowe towarzystwa i rady naukowe: Polskie Towarzystwo Medycyny Rodzinnej (PTMR), Amerykańskie Towarzystwo Kardiologiczne (AHA), Europejską Radę Resuscytacji (ERC).

W kontekście oczekiwanych wyników edukacyjnych zawężono treści kształcenia, rezygnując z działań:

- udzielanie pomocy przy zatruciach: pokarmowych, lekami, gazami, środkami chemicznymi;
- udzielanie pomocy osobie porażonej prądem;
- udzielanie pomocy poszkodowanym w wypadku drogowym;
- zasady postępowania aseptycznego.

Doprecyzowano treści w zakresie stanów zagrożenia zdrowia lub życia, ograniczając zakres teorii i eksponując umiejętności praktycznego wykonania wybranych czynności związanych z udzielaniem pierwszej pomocy. Uwzględnione zostały wyłącznie najczęstsze sytuacje spotykane w życiu codziennym, w szkole, w domu, na ulicy – co w połączeniu z podstawowymi umiejętnościami praktycznymi przygotowuje ucznia do ewentualnego przyjęcia ważnej roli pierwszego świadka zdarzenia w „łańcuchu przeżycia”. Oczekuje się, że w wyniku kształcenia zostanie osiągnięty wzrost motywacji ucznia do podejmowania czynności udzielania pierwszej pomocy.

4. W obszarze „Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym” stworzono miejsce na kompleksowe podsumowanie treści z zakresu edukacji zdrowotnej – rozproszonych dotąd w zakresie kilku przedmiotów realizowanych na etapie szkoły podstawowej. Obszar edukacji zdrowotnej koncentruje się na wykształceniu umiejętności dokonywania przez ucznia wyborów potęgujących zdrowie oraz wyszukiwania godnych zaufania źródeł wiedzy o zdrowiu.

Nowa podstawa programowa precyzuje warunki realizacji przedmiotu, co gwarantuje sprawną organizację założonych celów i bazę materialną do prowadzenia ćwiczeń praktycznych z uczniami.

**Dobra
Szkoła**

www.reformaedukacji.men.gov.pl

www.ore.edu.pl